

Benoît Standaert

Jézus terében

A húsvéti hit és a vallások párbeszéde

NAPJAINK TEOLÓGIÁJA SOROZAT

16

Szerkeszti Varga Mátyás

Benoît Standaert

Jézus terében

A húsvéti hit és a vallások párbeszéde

Bencés Kiadó
Pannonhalma, 2011

A fordítás az alábbi kiadás alapján készült:
Benoît Standaert, *L'espace Jésus.*
La foi pascalle dans l'espace des religions
© 2000, Uitgeverij Lannoo nv. For the original edition.
Original title: *De Jezusruimte*
www.lannoo.com

© 2011, Bencés Kiadó. For the Hungarian edition

Fordította
Mártonffy Marcell

A kötet megjelenését támogatta

ISBN 978-963-314-008-6
ISSN 1787-5048

TARTALOM

Előszó.....	7
<i>Első rész. JÉZUS TERE AZ ALAPÍTÓ SZÖVEGEKBEN</i>	21
Kiindulópont: Jézus mint tér – leírás és értelmezés	23
I. Az első tanúk	26
Jézus tere az újszövetségi szerzőknél.....	28
A négy evangélista	33
1. Máté	33
2. Márk.....	36
3. Lukács	38
4. János	42
Összegzés: ökumenizmus és pluralizmus.....	47
A felismerés öt útja	49
1. Péter útja.....	51
2. János útja.....	56
3. Pál útja	63
4. Mária útja	71
5. Ellentípus: a leszakadó tanítvány	77
Összegzés	82
II. Egy Jézus-életrajz – belülről	85
Négy visszavonulás	88
1. Első visszavonulás: megkeresztelkedés a Jordánban és pusztai magány	88
2. Második visszavonulás: a galileai válság	98

3. Harmadik visszavonulás: szembenézés a halállal.....	108
4. Negyedik visszavonulás: a sírbolt; pokolra szállás	118
Összegzés: az egység négy formája.....	127
Jézus és a Szentlélek.....	130
„Senki sem ismeri a Fiút, csak az Atya”	145
Vázlat: Ki volt Jézus? A názáreti ember – saját korának politikai, vallási és kulturális környezetében.....	159
<i>Második rész. JÉZUS TERÉNEK MEGTAPASZTALÁSA A HÚSVÉTI HITBEN</i>	197
Bevezetés. A feltámadás: nyelv, amely kimondja Istent	199
I. A feltámadás nyelvének eredete és kialakulása.....	203
II. Jézus hite a feltámadásban.....	217
III. Jézus feltámadása és az első tanítványok hite.....	226
IV. A feltámadás mint spirituális forrás	241
Isten a természetben.....	243
Isten az ember világában	248
Isten és a feltámadás ünnepe. Húsvét	253
V. Felfedezőúton a szív belső terében: a Jézus-ima és <i>A neptikus atyák Filokáliája</i>	257
<i>Harmadik rész. A JÉZUSI TÉR KINYÍLÁSA MÁS TEREK FELÉ</i>	277
Bevezető gondolatok.....	279
I. Jézus és a judaizmus	283
Jézus zsidóságának kérdése	285
(El)ismerjük-e a másik fél történetét?.....	296
A 20. század.....	305
II. Jézus és az iszlám	319
III. Jézus és a buddhizmus	339
IV. Jézus és a hitetlenség	364
<i>Zárszó. JÉZUS SZÍNEVÁLTOZÁSÁNAK TERE</i>	373
Bibliai helyek mutatója.....	395

Első rész

**JÉZUS TERE AZ ALAPÍTÓ
SZÖVEGEKBEN**

KIINDULÓPONT: JÉZUS MINT TÉR – LEÍRÁS ÉS ÉRTELMEZÉS

Aki hittel hívja segítségül Jézus nevét, jól körülhatárolt spirituális térbe jut. Célunk az, hogy újra felfedezzük ezt a teret, amely kétségkívül elválaszthatatlan egy húsz évszázaddal ezelőtt élt történelmi alaktól, mégsem azonos vele. Kialakulásához a 4–5. század erőteljes dogmatikai formulái is hozzájárultak, ám többről van szó: ragyogása felülmúl mindenfajta definíciót, a dogmákét is.

A „tér” fogalma itt azt a *kategóriát* jelöli, amely magába foglalja az ember Jézus képét – amint a történelmi kritika segítségével rekonstruálható –, de éppígy a hit és a dogma Krisztusának alakját is, ugyanakkor túlmutat bármely történelmi diskurzus és dogmatikai megfogalmazás határain. A keresztények élő hite szerint ugyanis Jézus messze több, mint amit az egyik vagy a másik megközelítés feltár belőle. A „tér” kategóriája – akárcsak a „miliő”, Teilhard de Chardin *Az isteni miliő* című könyvének¹ központi fogalma – olyan spirituális jelentéstartományra utal, amely fenomenológiailag pontosan leírható ugyan, de hermeneutikai nézőpontból kimondottan spirituális megközelítést igényel. „Jézus tere” paradox kört alkot: középpontja akárhol lehet, kerülete sehol sincs. A benne rejlő határtalan szabadság teremtő kommunikációt folytat velünk, megismeréséhez épp ezért be kell lépünk a tér belsejébe. Nem mintha önkényesen kapcsolódnék az egyetemes-séghez. Nem tetszőleges, nem tűr meg bármilyen olvasatot. Ha elzár-

¹ Magyarul lásd REZEK Román fordításában: Pierre TEILHARD DE CHARDIN, *Az isteni miliő*, in *ÜÖ, Benne élünk*, Budapest, Szent István Társulat, 2005.

közünk előle, megszűnik létezni számunkra. Meríthetünk belőle, de sohasem meríthetjük ki. Elegendő egyetlen gesztus – egy keresztvetés, pillantás egy ikonra –, és újra jelenvalóvá lesz bennünk. Nem kell sok hozzá. Ugyanakkor húsvét és pünkösd legméltóságteljesebb megünneplése együtt sem képes teljes egészében kibontani a jézusi tér teljességét. Az út, amelyet vizsgálódásunkban követendőnek gondolunk, a fenomenológia, a hermeneutika és a spiritualitás útja. A dogmatika és a történeti kritika közbevetései vagy megerősítő érvei csak mintegy közvetve kapcsolódnak fejtegetéseinkhez.

A megismerés táguló körei

Szigorúan kognitív nézőpontból egyvalamit már most tisztáznunk kell. A valóság egy és osztatlan, de a róla szerzett ismeretünk nem képes rá, hogy minden dimenzióját állandóan szem előtt tartsa. A megismerés folyamata összekapcsolódó, majd egymást meghaladó körökben bontakozik ki. Az első körök egyikét megítélésem szerint a testi mivoltukban, pozitivitásukban és történetiségükben megragadható létezők alkotják: mindaz, amire anyagi „bizonyítékunk” van. Ebből egy újabb kör nyílik: a psziché és a kultúra átfogóbb és emelkedettebb valóságáé, amely típusokat és „antitípusokat” foglal magába, a megértés és az intuíció többletjelentésekben s a legkülönfélébb képzetársításokban gazdag tartományát. Ez szabadabb, mint az első, „kézzelfogható” kör a maga szorosán vett történetiségében.

A másodikhoz egy további, az előzőeknél jóval nagyobb sugarú kör kapcsolódik: a valódi spiritualitás hatóköre, mely a legelső szféra kimondottan anyagi természetéhez képest sajátos transzcendenciát hordoz. Paradoxonok tűnnek fel benne: aki megnyeri életét, elveszíti azt, és aki odaadja, az megmenti; aki megalázza magát, felmagasztaltatik; a szegényeket gazdagnak hirdetik; akik jóllaktak, üres kézzel térnek haza; akit láncra vertek, énekel és ujjong az örömtől – olyan szabadsággal, amelyet senki sem vehet el tőle. Eszünkbe juthat Jézus szava: „A szél/Lélek ott fúj, ahol akar, hallod a zúgását, de nem tudod, honnan jön és hová megy.” Jézus a szélről beszél, ugyanakkor ama másik, öntörvényű és szabad valóságra is utal, melyet a héberben és a görögben ugyanaz a szó fejez ki: a lélek. S hogy félre ne értsük, milyen

valóságról van szó, hozzáteszi: „Így van vele mindenki, aki a Lélekből született” (Jn 3,8).

Az előzőeken túl látok még egy utolsó kört is, amely az összeset magába foglalja: az isteni körét. Ez nem afféle negyedik kör az előző három mellett. Mély meggyőződésem, hogy nemcsak körülfogja az első hármát, hanem át is hatja és belülről tartja meg őket. Amikor „Jézus terét” keressük, fontos, hogy nyitottak maradjunk e négyszeres dimenzióra. Az olvasás művészete, akárcsak az életé, nem más, mint az első kör gazdagítása a másodikkal, amelyet lehetőség szerint a harmadiknak kell kitöltenie; ebben fedezzük fel egyre-másra, hogyan jár át és újít meg mindent az isteni – ha mi is akarjuk. Bár századokon át más-ként gondoltuk, nyilvánvaló, hogy az élet művészete nem az első köről való lemondást jelenti a második kedvéért, s nem is a második meghaladását a harmadik felé. Ellenkezőleg: arra törekszünk, hogy a fenséges győzelme az alázatosban és a kicsiben mutatkozzék meg, s a határtalan a végesben jusson diadalra. Igazi feladatunk Jézus óta nem a „spiritualizálás”, hanem a folytonos „megtestesítés”.

Márpedig ez magára a történeti kutatásra nézve is következményekkel jár, ha beszélhetünk egyáltalán ilyenről. Elgondolásunk termékenységét és fentebb körülírt nézőpontját a végeredmény fogja igazolni. Ez főként könyvünk harmadik részében mutatkozik meg, amikor a vallásközi párbeszéd kérdését érintjük. Akkor válik láthatóvá, ha a „spirituális tér” új fogalmának köszönhetően a beszélgetőtársainkkal folytatott dialógusban messzebbre és mélyebbre jutunk, mint a történeti kritika vagy a dogmatika segítségével. Jövünk végső tétje ugyanis az, hogy lehetséges-e a világvallások közti megbékélés. A vallásközi béke ma sokak szerint a „béke házának” egyik legfontosabb alapköve. Kis kék bolygónk lakói ezt a házat hivatottak felépíteni.